

NE VAKİT DOĞRU YAZACAĞIZ?

Ömer Seyfettin

■ İşte ben cevap veriyorum:

Ne vakit söylediğimiz gibi yazarsak...

Hayatımızın büyük bir kısmını konuşmakla geçiriyoruz. Konuşurken hangimiz bir hata yapıyor? Çünkü Türkçe konuşuyoruz. Tabii ve millî harflerimizi kullanıyoruz.

Geliniz, konuştuğumuz bu tabii ve mütekâmil [olgun] lisanın, bu tatlı ve ahenkli lisanın mizacını, bünyesini tetkik edelim. “Osmanlı Edebiyatı” diye Türkçeden uzaklaşarak vücuda getirilmiş eski lisanla, bu yalnız kâğıt üzerinde kullanılan Enderun argosuyla, konuşulan tabii lisan arasında ne farklar var? Bunları arayalım.

Bir parça dikkat ediniz. Konuşurken asla

1. Arapça ve Acemce kaidelerle yapılmış terkipler ve cemler... (ıstılahlar [terimler] manasına) Türkçeleşmemiş edatlar...
2. Tasarruf olunmamış kelimeler...

kullanmayız.

Ve yine dikkat ediniz, Arapçadan ve Acemceden aldığımız kelimeleri selikamıza [söyleyiş zevkimize] uydurarak kullanırız. Esre ile başlayan Arapça kelimelerin çoğunu üstün ile okumaya başlarız. Türk kelimeler ağır [kalın ünlü ile] başlarsa ağır, hafif [ince ünlü ile] başlarsa hafif bittiğinden tasarruf ettiğimiz yabancı kelimeleri de ahenkçe Türkçeleştirir, kendi tecvidimize [seslendirmemize] uydururuz. Birkaç misal hatırlayalım:

Haste – Hasta

Faide – Fayda

Iyân – Ayân

Düşmen – Düşman

Memut – Mamut

Münir – Münür

Yare – Yara

Böyle daha birçok misal bulunabilir. Selikamızın Türkçeleştirdiği böyle tasarruf olunmuş kelimelere eski lisan yine eski kavmiyetlerini verir. Şimdi konuşuyorsunuz:

- Hastalara ilaç vermeli. Umut vermek faydasızdır.
- Umut her yarayı sarar. Ye'sin düşmandır.
- Fakat vermeyince Mabut ne yapsın Mahmut...

Şimdi okuyorsunuz:

“Haste-i hicrânın yâre-i kalbine fâide-bahş-ı sükûn ve huzur olacak düşmen ümid-i vuslat-ı zulmetler, o leyâl-i tenha-i mukassi midir? Yoksa bir afitâb-ı rüyâ-âmiz mi?”

Görüyorsunuz, tasarruf ettiğimiz kendi tecvidimize uydurduğumuz kelimeler bile yabancı kaidelerin bu haksız kapitülasyonların yardımıyla eski kavmiyetlerine dönüyorlar ve asla Türk olmuyorlar.

*

Mademki hakikatte en doğru Türkçe, muhit ve cemiyetin zevk ve selikasından doğan ve konuşulan lisandır, artık onun gayrı bir lisan aramamalı.

Doğru yazmak için doğru ve tabii lisanı yazmalı.

Doğru lisan bizim ruhumuzdan çıkan analarımızın kardeşlerimizin tabiattan öğrendikleri tekellüm lisanıdır. Millî sarf, Türkçe sarfı hadsî [sezgi ve duyguya dayalı] Türklüğün kalbinde dimağında yazılıdır. Ona Arapça, Acemce kaideler ilave olunamaz. Enderun edebiyatına, Nergisî ve Veysî lisanına hakiki Türklük tamamıyla yabancı kalmıştır. Nergisî ve Veysî lisanının şekli değiştirilmiş enkazıyla devam eden Edebiyat-ı Cedide'ye, yani eski lisana Türklük yine yabancı kalmıştır ve hep yabancı kalacaktır.

*

Küçücük Bulgaristan'da muharrirler, edipler bizimkilerden çok para kazanırlar. Niçin? Çünkü kendi kavimlerinin konuştuıkları (ve konuştuıkları için şüphesiz anladıkları) tabii lisanla yazarlar. Mesela Aleko Kostantinof isminde bir muharrir *Bay Gayno*¹ unvanıyla bir kitap yazmıştır.

Bu romancık o kadar şöhret kazanmıştır ki rüştiye tahsilini bitiren, hatta bitirmeyen, hâsılı okuyup yazabilen her Bulgar bu kitabı okumuştur. Üç dört

1 *Bay Gayno*: Bulgar yazar Aleko Kostantinof (1863 – 1897)'un 1895'te basılan bu romanı, modern Bulgar edebiyatının kurucu eseri sayılmaktadır.

milyonluk Bulgar milleti bu kitabı o kadar arıyor ki Aleko'nun varisleri hâlâ bu kitabı basıp basıp para kazanıyorlar. Hatta bu kitap son derece iptidai bir tarzda yazıldığından Fransızcaya da tercüme olunmuştur. Üç dört milyonluk kavminin ruhuna tercüman olabilen muharrir mükâfatını görüyor. Şimdi bizim muharrirlere, bizim ediplere gelelim. Otuz otuz beş milyon Osmanlıdan bahsedip onları müşkül bir mevkide bırakmamalı. Türk olmayan Osmanlıların yani Rumların, Ermenilerin, Bulgarların, Sırpın, Yahudilerin, Ulahların, Arapların ve Arnavutların kendilerine mahsus mükemmel ve mazbut lisanları, mükemmel ve millî edebiyatları vardır. Bu Osmanlılar, Türkçeye muhtaç değildirler. Türkçeye muhtaç olan edebiyatsız ve esersiz Türkler, lisanları yalnız ağızlarında kalan edipsiz ve muharrirsiz on dört milyon Osmanlı Türk'üdür.

Bu zavallı Osmanlı Türklüğü yalnız ağızlarında ve kalbinde kalan lisanını satırlara aksettirecek kalemler bekliyor...

Enderun argosuyla, eski lisanla yazılan edebî kitaplardan ancak bin tane satılıyor. Para ve hayat vermediği için edebiyat kıymetten düşüyor. Muharrirler ve edipler kendi kavimlerinin lisanını hor görüyorlar. Kavimlerinin anlayamayacağı acayip, suni, eski, garip bir lisanla yazıyorlar. Türklüğünü sevmeyen, Türk lisanını sevmeyen muharrirler Türklüğe yabancı kalıyorlar. Hâlbuki Türk ruhu onlarsız uyanamıyor, uyanamayacak. Edipleri, şairleri, muharrirleri duyuncaya kadar Türk ruhu öksüzdür. Bu Türk ruhunu duyacak, lisanını kalbine uyduracak kaleminin sedasını dinleyerek yazacak ve söyleyecek olan ancak gençlerdir. İhtiyarların belki mahsus yapmadıkları şeyi onlar yapacaklar. Onlar yalnız fesleriyle değil kalpleri ve kalemleriyle Türk olacaklardır.

Türklerin eski şairleri, eski edipleri -birkaçı müstesna- hep Türklüğü tahkir etmişlerdir [aşağılanmışlardır]. Avrupa'dan toplanma çocukların vücuda getirdikleri beynelmilel Enderun edebiyatı saf Türkçeyi ezmiş, bitirmiş, satırlardan kovmuş, fakat teşekkür olunur ki kendi de sadrlara² [yüreklerle] girememiştir. Hep yanlış anladığımız şu zavallı "hürriyet" in bânisi, bütün duvarlarımızda resmi takılı olan Namık Kemal bile mabetlere mahsus mefkûreler arkasında koşarak kavmiyeti tahkir etmiş, Türklüğe en büyük Türk'e birçok küfürler basmıştır.

Ey Türk gençleri, biz de bu faydasız zekâlar gibi kavmimize görünmeden, kavmimizin haberi olmadan gelip geçecek miyiz?...

*

**

Evet, doğru yazmak için, doğru Türkçeyi yazmalıdır. Türkçeden başka suni bir lisan yazmak endişesidir ki bizi hatalara düşürüyor. Doğru lisan, konuştuğumuz dil, yalnız Türkçe harfinin [sözlerin] hâkim olduğu Yeni Lisan'dır.

2 Sadr: (a.i.c. sudûr) 1. Göğüs. 2. Yürek. 3. Her şeyin önü, başı, ilerisi, en yukarı, en baş. 4. Oturulacak en iyi yer. 5. Baş, başkan, (bk. reis). 6. Kazasker. 7. Sadrazam sözünün kısaltılmışı.

Eski lisan, Enderun lisanı bütün bir ucubeden başka bir şey değildir. Dünyanın hiçbir lisanında diğer bir lisanın kaideleri yoktur ve olamaz.

Enderun argosunun muhterem müdafii Cenap Şehabettin Bey -bilmem nasıl bir cesaretle- bunun aksini iddia etti. Demek istedi ki: İngilizcede de ecnebi kelimeler kendi kaideleriyle cemlenirler [çoğul yapırlar]. Bu yalnız bizim lisanımızda değildir.

Fakat Hüseyin Dâniş³ Bey, hak ve hakikat muhabbetiyle, aziz üstadın bu oyununu bozdu. İngilizcede misal diye gösterdiği eski üç kelimeden başka böyle ecnebi kaidelerle cemlenen kelimeler bulunmadığını ve bunların şâz [kural dışı] olduğunu, İngilizlerin de ecnebilere aldıkları kelimeleri kendi harflerine [seslerine], kendi selikalarına [söyleyişlerine] uydurarak temsil ettiklerini söyledi.

Ve Yeni Lisan'ın ilmî esasları yine taarruzdan masun kaldı [korundu]!

Cenap Şehabettin ve Hüseyin Dâniş Beylerin fikirleri bir yerde birleşiyor. Bir akademi, bir encümen, bir komisyon yapılacak. Oraya kavmin ve gençliğin tanımadığı, eserlerini görmediği, fikirlerini duymadığı meçhul âlimler toplanacak. Cenap Şehabettin Bey hatta bu muhterem zâtlardan birkaçının ismini de söylüyordu. Bunlar lisanın kaidelerini, kamusunu [sözlüğünü] zapt edecekler ve bize:

- Buyrunuz, işte size bir lisan!

diyecekler. Lisanın içtimai bir ukubet [eziyet] olduğuna şüphesiz inanan aziz üstat böyle bir fikirde bulunmamalıydı... Bir lisan nasıl inkılabı uğrar? İnkılap ve ihtilal biraz birden değişmek demektir. Vakıa inkılabın ruhu yavaş yavaş uyanır fakat görünüşü anidir, birdendir.

3 Hüseyin Dâniş Pedram (1870-1943): İsfahan'dan gelip İstanbul'a yerleşen bir Türk ailesindedir.

İstanbul'un işgali sırasında, müderris olarak görev yaptığı Darülfünun Edebiyat Fakültesindeki bir dersinde, Türklerin medeniyetten yoksun ve barbar bir millet olduğunu iddia etmesi, üniversite gençliği arasında büyük tepkiyle karşılandı. Bu olayın ardından Eylül 1922'de, Millî Mücadele aleyhtarı Ali Kemal, Cenap Şehabettin, Rıza Tevfik [Bölükbaşı] ve Barsamyan Efendi ile birlikte Darülfünundan istifa etmek zorunda kaldı.

Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca bilen Hüseyin Dâniş, ilk yazılarını *İkdam*'da yayımladı. Bir Türk ailesinden olmasına, Türkiye'de doğup büyümesine ve yetişmesine rağmen daima İranlılığı ile övünen, Zerdüştiliği öven yazar, Fars edebiyatından yaptığı çevirilerle tanınmıştır. Hepsini İstanbul'da basılan eserleri: *Kârvan-ı Ömür* (1341, Türkçe şiirler), *Nevâ-yi Sarîr* (1315), *Medâyin Harabeleri* (1330), *Cengelistan* (1331, La Fontain'in Contes ve Fables'ından Farsça manzum çeviriler), *Hediyye-yi Sâl* (1330, Farsça), *Talim-i Lisan-i Farsi* (4 c., 1331-1332), *Kunckâvi der Zerdüş*t (1918 Farsça), *Serâmedân-ı Sühan* (1327/1912), *Rubâiyyât-ı Ömer Hayyâm* (1340/1922, Rıza Tevfik'le birlikte), *Fransızca-Türkçe Hukukî ve Medenî Lugat* (1934), *Münâzarâtım* (1334). Daha geniş bilgi için bk. Tahsin Yazıcı, "Hüseyin Daniş", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 18. C., İstanbul 1998, s. 540-541.

Lisanları da değiştiren kavmî, enamî iştiyaklar [halkın şiddetli arzuları], için için tutuşan içtimai inkılap [toplumsal değişim] ateşleridir. Görüyorsunuz ki Türklük artık uyanıyor. Görüyorsunuz ki Türkler artık:

- Biz, Türk'üz...

demek istiyorlar, babalarının, dedelerinin, tarihlerinin şanlarına kayıtsız kalmıyorlar.

Tarihlerine kayıtsız kalamayan Türkler lisanlarına kayıtsız kalırlar ve onu bir akademinin, bir encümenin, bir komisyonun keyfine, içtihadına, temayülüne tâbi bırakırlar mı?..

Düşününüz, aziz üstat, böyle bir akademi teşkil olundu. Siz de azasınız. Etrafınıza bakınız. Kimleri görüyorsunuz?

Eserleri, isimleri, fikirleri bizce meçhul âlimler... *Muhitülmaarif* muharriri,⁴ Meclis-i Kebir-i Maarif azaları... Kır sakallar, beyaz sarıklar, siyah cübbeler... Söyleyiniz etrafınızda gördüğünüz bu muhterem heyulalar Türklüğün inkılabını, görünmeden büyüyen, genişleyen, adeta bütün Türk dünyasını kaplamak istidadını gösteren büyük ve içtimai inkılabı duymuşlar mıdır? Acaba böyle bir harekettten haberleri var mıdır?

Büyük ve kavmî mefkûreyi [millî ülküyü] onların dimağları istiab edebilir [kavrayabilir mi?], artık cereyanı yavaşlayan sakin kanları bu âli [yüce] hareketin şiddetine dayanabilir mi?

Türkçeyi Türklüğü uyandıran âmiller [nedenler] düzelecek ona ahengini, güzelliğini necâbetini [soyluluğunu] verecektir. Kavmî iştiyaktardan, millî duygulardan, âli mefkûreden [yüce ülküden] uzak yaşayan eski âlimlerin ve ediplerin akademisi lisanı tanzime [düzenlemeye] kalkınca ilk işleri:

- Türk kelimesini “vavsız” yazacaksınız!

demek olacak, ilk gayretleri büyük ve faziletli kavmimizin doğru ismini bozmak, bu ismin imlasını bile Araplaştırmak olacaktır.

*

4 “*Muhitü'l-maârif* muharriri” ifadesiyle, Emrullah Efendi kastedilmiştir. İlgili eser hakkında kısa bilgi verelim:

“*Muhitü'l-maârif*: Emrullah Efendi en önemli teşebbüsü olan, tek başına hazırlamaya giriştiği bu ansiklopedik eserin 639 sayfalık ilk cildini neşretmiş (İstanbul 1318) ancak devamını hazırlayamamıştır. Osmanlı ilim tarihinde Ali Suâvi'nin *Kâmûsü'l-ulûm ve'l-maârif* (Paris 1287) adlı eserinden sonra genel konulu ansiklopedi olması dolayısıyla önem taşıyan bu eser o günün şartlarında başarılması çok güç bir çalışma niteliğindedir. *Yeni Muhitü'l-maârif* (İstanbul 1328 1330): II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Emrullah Efendi, Maarif Nâzırlığı sırasında kendi başkanlığında 132 kişilik bir ilmî kurul oluşturarak ansiklopedi çalışmasını tekrar başlatmış, ancak bu eserin de sadece 'Asuriye' maddesiyle son bulan 752 sayfalık I. cildini yayımlayabilmiştir.” (Ziya Kazıcı, “Emrullah Efendi (1858-1914)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 11. C, İstanbul, 1995, s. 165-166.)

Türkçeyi, Türklüğünü duyanlar düzelterek.

Lisan meselesi bir kavmiyet meselesidir. Bu meseleye kavmiyetsizlerin karışmaya hakları yoktur.

- Ne vakit doğru yazacağız?

İşte ben bu suale tekrar cevap veriyorum:

- Ne vakit söylediğimiz gibi yazarsak...

Çünkü söylediğimiz lisandan daha doğru, daha tabii, daha mütekâmil [olgun] bir Türkçe icat olunamaz.

Tanin, S 1405, 15 Şaban 1330 / 16 Temmuz 1328 / 29 Temmuz 1912 s. 3.

Kaynaklar

Kazıcı, Ziya, "Emrullah Efendi (1858-1914)", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 11. C, İstanbul 1995, s. 165-166.

Ömer Seyfettin, "Ne Vakit Doğru Yazacağız?", *Tanin*, S 1405, 15 Şaban 1330 / 16 Temmuz 1328 / 29 Temmuz 1912 s. 3.

Yazıcı, Tahsin, "Hüseyin Daniş", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 18. C, İstanbul 1998, s. 540-541.